

ИГОР АКИМОВ
ТРЯБВА ДА СЕ ВЪРВИ

Превод от руски: Наталия Воронова, 1969

chitanka.info

Вероятно дълго съм бил в безсъзнание — дотогава, докато изведнъж не осъзнах, че се вслушвам в някакво странно съскане, прекъсвано от хрипове. Напрегнах се и разбрах: Павел бърбореше. После червената мъгла пред очите ми започна да редее, разсея се съвсем и аз видях небето; не обикновеното, безумно бялото, ослепителното, а дълбоко светлолилаво небе. Тогава разбрах, че още живея.

Неудобно беше да се лежи върху пясъка, но не можех да се обърна. Лежах с електроемоционатора под главата, гледах напред и си мислех: дюните останаха назад и по-нататък ще се върви по твърдите солени буци. Те светят с равен пурпурен блясък. Като пламтяща жарава. Навярно от тях лъха жар като от истинско огнище. Утре ще трябва отново да се върви из този ад, отново — кой ли ден вече? — да се върви и да се мисли: ето още сто крачки, още сто, само не спирай, само не сядай, защото да станеш, е още по-трудно, отколкото да вървиш.

Жаравата изстиваше по краищата, потъмняваше. После по нея тръгнаха черни ивици: червено — черно, червено — черно и черното с всеки изминат миг ставаше все повече.

Тогава почувствувах: нещо не е наред. Нещо ми липсваше. Преди да успея да се разтревожа, разбрах: Павел беше млъкнал. После той изпъшка и започна пак да мърмори, само че този път много по-ясно и по-свързано и аз долавях почти всяка дума:

— Разбираш ли, вълните били такива, че когато „Туб“ изскочил иззад вълнолома, над гребените на вълните се виждали само клотиците на предните мачти и най-горната рея на бизанмачтата. Представяш ли си? Само клотиците и най-горната рея на бизанмачтата. Това разправяха хора, които са видели всичко с очите си и са свикнали да лъжат само жените си. Ако го беше казал някой друг, нямаше да повярвам. Че само горната рея... А после изведнъж налетял шквал. Три порива. Само че това било вече съвсем излишно. И един би стигнал. Дядо разправяше, че мачтите били като отрязани. Той дори не чул кога се скъсали шкотите и когато се опомнил, наоколо кипяла студена, зелена вода и в пяната се въртели отломките на „Туб“, само отломки, а някога той бил най-добрият клипер в целия Атлантик и се наричал някак другояче — вече не помня как именно. Напразно дядо го наричаше разбито корито. И без това отдалеч се виждаше, че

годинките му надминават трийсет и че не става за нищо: но защо да се обижда старецът, даже и да е на трийсет години и от всичко най-много да прилича на разбито корито — нали по-рано той е бил най-бързоходният клипер по целия Атлантик, и дори се е наричал някак иначе, вече не помня точно как...

Павел много пъти беше разказвал това. Познавах всяка дума, всяка дума беше заседнала в паметта ми и когато той пропускаше нещо, усещах, че това ме дразни.

Павел започна да си спомня за своя дядо не изведнъж. В тези минути, когато ние седяхме на пясъка и гледахме как остатъците от нашия самолет, разпръснати след взрива из цялата долинка в подножието на огромна дюна, димяха и тлееха, засипвани постепенно с пясък, не ни беше до спомени.

Тогавя духаше силен вятър. Пясъкът дращеше лицето и се вмъкваше по дрехите. В обувките ми се беше събрало доста от него и това беше неприятно.

Гледах как вятърът засипваше с пясък парчетата на самолета и си мислех, че довечера от катастрофата няма да останат следи, а след пет дни цялата дюна ще се премести на това място, ако...

Изглежда, че и Павел мислеше за същото, защото каза:

— Ако се беше изтърсил на трийсет-четирийсет метра по-нататък, щеше да уцели върха. И още утре щяха да ни намерят.

— Може би вятърът ще утихне — отвърнах аз.

— Не. — Той стана тежко и цяла минута гледа сивата мараня над главите ни, мътния хоризонт, после отново небето и парчетата. — Не — каза той, — знам ги аз тия ветрове. Безнадеждно е да се изчакват. Трябва да се върви.

— Къде?

— На юг. Според мен там трябва да има селище. Да, не ме гледай така, там има селище, това помня много добре, само че забравих името... Деветдесетина километра оттук...

Опитах се да си представя как ще премина деветдесет километра по тези пясъци, в тази адска жега...

— Направи си чалма от парашута — посъветва ме Павел.

Той носеше шлем, високи ботуши, комбинезон. Не му пречеха нито слънцето, нито вятърът. И пясъкът не му прежулваше краката. Помогна ми да си направя чалма и все разправяше с един такъв бодър

глас, че по тези места често се срещат русла на пресъхнали реки и когато ние попаднем макар на едно, той ще определи по профила точно къде се намираме, а тогава работата може да се смята вързана в кърпа...

Той беше толкова бодър и енергичен... Колкото и да бях летял с него по далечни селища, никога досега не го бях запомнил толкова бодър и енергичен. А пред този полет той нещо не беше в настроение и даже се скара на летището със Сапарбай: нещо не му хареса в мотора. И Сапарбай крещеше, че Павел винаги се заяжда с него и смешно размахваше ръце. Носът му беше вирнат за трима на този Сапарбай и той отказа да провери още веднъж мотора, а сега долу, в подножието на дюната, димяха остатъците на самолета.

Павел полегна встрани и аз отново го чух да мърмори:

— Дядо беше много стар и ние вече мислехме, че ще миряса. Но не би. Той още дълги години плаваше като матрос на „скорбутниците“ и през войната на два пъти ги бяха торпилирали немци, някъде — в Бирма или в Цейлон — той хвана малария, а после почти веднага — дали в Бирма или в Цейлон — трахома и оттогава очите му непрекъснато сълзяха и сълзите течаха по дълбоките му бръчки; бръчките бяха толкова странни; те така се събираха, че ти се струваше като че ли дядо непрекъснато се смее, а очите сълзяха. Но дядо никога не плачеше. През последните години той живя при баща ми в мъничка къщурка на Сула, на един красив завой, а наоколо букове и ракета. Бяха му подарили великолепни риболовни принадлежности, всички момчетии се пукаха от завист, но той никога не ловеше риба, наистина толкова беше наловил през живота си! Дядо казваше, че му е хубаво, само понякога му се искаше да хапне маслини. Често той прекарваше цели дни на насипа и гледаше сините ливади отвъд Сула и аз знаех, че си мисли за рейсовете, които беше правил от Буенос Айрес до Танжер, от Сан Хуан до Монровия: за тези времена, когато по всички пристанища го наричали Стария Том, въпреки че Стария Том не е име, а марка силен джин; и още затова, как за първи път той, юнгата, видял, по дяволите, че точно по курса блести... — Южният кръст, сър... Год дем, то откачи, това пале... — когато за първи път видя Южния кръст... „Тра-ла-ла от Ямайка до Кейптаун...“

От всичко най-много обичаше да говори за „Туб“, какви великолепни профили имал той, пък какви му били платната, пък кой

ги е шил, и ако разговорът стигнеше до рангоута, до такива тънкости от какво дърво и в кои корабостроителници го правили най-добре — ето за какво, наистина, можеше да поприказва той... Впрочем дядо също здраво умееше да лъже по моряшки. Притежаваше неизчерпаем запас от случки, които никога не се повтаряха. Спомням си една. Това станало, да речем, в двайсет и пета, а може би, в двайсет и осма — страхувам се да не сгреша; помня само, че станало през есента, че „Туб“ отивал в Исландия и че мусонът и Гълфстрийма „работели“ яката. Когато минали Голямата Ньюфаундлендска плитчина, паднала гъста мъгла. Дядо бързал и — Сакраменто!... Да пукне дано този безделник Нептун! — клиперът продължавал със същия курс. Било два часа след обед и някъде сигурно белеело ясно небе и блестяло слънце, а тук светът бил сив, като мокра морска риба, и наблюдателят от носа се оплаквал, че не може да види даже клипера. Все пак дядо бил виждал къде-къде по-други неща и клиперът продължавал да плава бързо напред, когато изведнъж от бялата мъгла изскочил рибарски кораб и се врязал в борда на „Туб“ на около три метра зад бушприта. В този миг дядо бил долу, в каютата си. Ударът го проснал на пода. Няколко секунди дядо лежал и слушал трясъка и грохота на нахлуващата в трюма вода; после клиперът се гмурнал в движение във вълните и почти мигновено изчезнал под водата. А дядо гледал като омагьосан как водата зад илюминаторите от зелена ставала светлосиня, после виолетова. В каютата било вече съвсем тъмно, а клиперът все потъвал...

... Най-зле бяхме с храната. Наистина, около три часа преди катастрофата ние хапнахме в същото селище, където коригирах с електроемоционатора сърдечната дейност на ухиленото старче, което все се въртеше и се шегуваше и което все не можеше минута да поседи спокойно, и което навярно мислеше, че ние не виждаме как то се вълнува. В това селище аз изядох всичко, което бях взел със себе си от вкъщи. Наистина имахме още две питки сирене и малък мех с вино — веселото старче ни ги беше пъхнало насила, когато излитахме, но до тях не можехме да се доберем. Самолетът гореше, губеше височина и трябваше час по-скоро да се скача, а аз дълго се мъчех с карабинките на парашута — за първи път ми се случваше да имам работа с тях. Павел току поглеждаше през рамо към мене и нищо не казваше, а когато пристегнах парашута, успях да грабна само

електроемоционатора и веднага полетях през борда, а фуражката ми — фют! — излетя. После Павел се чудеше как се бях изхитрил да задържа в ръце електроемоционатора, защото когато парашутът се отвори, усетих неочаквано и силно дръпване.

От джобовете си Павел измъкна цяло богатство: кутия задушено и кутия попчета в доматиен сос, голям сухар и почти половин манерка вода. А аз като погледнах всичко това, почувствувах такъв глад, като че ли две денонощия не бях ял, сякаш без да мърдам от мястото си мога да изям десет килограма месо със самун хляб и да изпия цяла кофа вода; но най-много от всичко ми се искаше именно задушено и попчета в доматиен сос. И сухар.

Страхувах се да разговарям за ядене, но Павел разреши всичко удивително лесно. Каза, че до селището има деветдесетина километра, значи ще се наложи да се върви около три, а може и повече дни. Във всеки случай за двама души — съвсем малко припаси. Но те може да не се делят на двамата, каза Павел, ти ще вземеш цялото ядене, а към мен ще включиш електроемоционатора и той ще ме „храни“ с биотоковете си, за да не чувствувам глад и жажда и да мога да си мърдам краката.

Аз, разбира се, веднага се опънах. Не можех да се съглася, още повече, че цялата храна беше спасил той. Започнах да говоря, че всичко трябва да стане точно обратно, той да изяде храната, а не аз, и ние спорихме няколко минути, докато най-накрая признах, че е прав, защото е по-издръжлив от мен и няма понятие от уреда, а аз, въпреки че съм обикновен фелдшер, познавам добре електроемоционатора. Прикрепих кабелите на електроемоционатора към Павел и тръгнахме на юг.

Духаше силен вятър, а горещината не мога да понасям от дете. Вървах мрачен и пресмятах как да издържим по-дълго, за да продължим нататък. Като поразмислих, реших да „храня“ Павел не със своите биотокове, нали и аз преминах сега на минимална дажба, тъй че защо да гладуваме и двамата, щом имах прекрасен запас от „ситост“ и „липса на жажда“. Аз веднага включих двата записа, а после, без да казвам на Павел, включих записа „оптимизъм“. Направих това колкото може по-внимателно, за да не забележи той и когато Павел постепенно се оживи, дори започна да си подсвирква и да разказва вицове, съжалих, че апаратът не може да обслужва едновременно и двамата. А

той се мъчеше да ме развесели и все ме ободряваше. После започна да ми разказва за дядо си, за това как „Туб“ потънал във вълните...

— Ти си мислиш — казваше дядо ми, — че тогава съм разчитал да се измъкна? Ни най-малко. Де да беше видял как „Туб“ отиваше към дъното. Като камъче. А дядо не беше пешак, друг — не, а той знаеше: под кила има две мили и кусур; по нашему, по сухопътному, към четири километра ще дойде. На какво чудо да се надяваш тук! Само че аз съм човек, не чугунен блок, а човек до последния миг се бори; нека да е неосъзнато, нека да е инстинктивно — но се бори!... Та и той: престанал да се любува на смяната на гамите отвъд илюминатора, скочил до вратата и щрак-щрак! — заключил я, защото в коридора водата нахлувала през люка като стена. Огледал се: трябва ли да се запуши в каютата някаква дупчица? Всичко било ажур. Успокоил се. Под вратата водата бликала на струи, но дядо не й обръщал никакво внимание, мислел си къде ли е сега Тед, къде е ли Боб, къде ли е Коля Бомбай, къде ли е останалият екипаж? Пресметнал — сякаш всички в момента на удара били горе. Значи, няма да загинат — рибарският кораб ще ги вземе. Дядо съвсем се успокоил. Стоял напред в каютата, а в нея било тъмно и водата стигала вече до колене, в ушите натискало — налягането все пак било прилично и растяло доста бързо. И усещането било такова, като че ли слизаш с асансьор. Изведнъж „Туб“ започнал да забавя движението си и по едно време съвсем спрял. Надлъжният му наклон към носа — петдесет градуса. И все растял, като че ли клиперът се въртял около напречната си ос. Не било трудно да се разбере: товарите в трюмовете от наклона се хлъзнали към носа — значи още повече нарушавали равновесието. И действително „Туб“ се въртял, докато не застанал съвсем вертикално и така замръзнал. Дядо плувал в каютата си и нищо не можел да разбере. Водата престанала да нахлува — въздухът не я пускал по-нататък. Тежко било да се диша, пред очите червена пелена, но въпреки всичко е по-весело, отколкото да отиваш към дъното... По налягането и по тъмновиолетовата светлина в илюминатора дядо пресметнал: дълбочина — осемдесет, е, най-много сто метра. Що за чудо? Та той знаел точно, че тук няма нито подводни хребети, нито скали и няма за какво да се закачи... А после почувствувал, че водата станала студена и не от това, че стоял дълго в нея — какво ти дълго: и две минути не били изминали? — наистина дяволски студена. А откъде ли ще се вземе тя тук, в сърцето на

Гълфстрийма? Единствено от Лабрадорското течение. Щом дядо разбрал това, станало му ясно защо „Туб“ не отива към дъното: при тези течения плътността на водата е различна, на границата се получава скок в плътността. През топлия слой, Гибралтарския, клиперът преминал, а през студения — не успял — водата била доста плътна; а освен това в „Туб“ имало още много въздух, и той плавал на границата между теченията като тапа. Ама че история, помислил си дядо, ще има за какво да се разказва в „Черния Том“ между две чаши уиски. Тази симпатична муцуна Кристи ще се пукне от завист...

... На четвъртия ден ние се натъкнахме на изсъхнало русло и изминахме по него около четири километра, докато не видяхме на едно място няколко снопчета зелена трева; изядох ги веднага заедно с коренчетата, а после копах на това място докато не стигнах до вода и ние най-после успяхме да се напием и да напълним цяла манерка; след едно денонощие консервите се свършиха и на следващото утро — значи, това беше на седмия ден — Павел вече не можеше да върви сам и ние се мъкнехме прегърнати.

Нямахме компас, но Павел и така се ориентираше добре, а след два дни и аз вече познавах звездите: знаех къде залязва Арктур, познавах ярките блясъци на Орион над самия хоризонт, а по-встрани, ако малко мръднеш глава — бледата и немощна Андромеда.

Вървахме ден и нощ. Почивахме само тогава, когато силите ни съвсем ни напускаха. Щом гладът ставаше нетърпим, молах Павел да се обърне и той ми казваше: яж и не ми обръщай внимание, ти трябва да издържиш, разбираш ли, трябва. И аз седях до него и внимателно предъвквах всяка троха.

Когато стигнах до водата и му предложих да пие, той отказа. Наистина не искаше да пие, въпреки че беше съвсем изсъхнал и съсухрен. Тогава изключих електроемоционатора и го принудих да пие.

После седяхме над дупката и си приказвахме какво велико нещо е водата и за това, че в крайна сметка работата ни не е чак толкова лоша. Жалко само, че Павел не можа да си спомни кое е това русло, а аз го гледах и ми беше страшно, защото електроемоционаторът беше изключен, а Павел и не споменаваше, че иска да яде.

„Ситост“ повече не включих...

После станахме и помня, че най-трудното от всичко беше да напуснем това място.

Днес аз го носех...

Опитах се да си спомня днешния ден и не успях. Помня само, че го носех и че той тежеше ужасно много, навярно цял тон, така че лягах да почивам само три пъти, защото чувствавах, че не бива да почивам често лежешком.

Страхувах се да лягам и затова почивах на крака. И даже се страхувах да затварям очи, знаех, че ще падна. А после вървях понататък като лунатик. Вървях и мислех, че сега трябва да пренеса тежестта върху левия крак, а десния да измъкна от пясъка, да го преместя напред и да стъпя. После да пренеса тежестта върху него и да измъкна от пясъка левия... да стъпя... сега десния... а сега отново левия... (слънцето се отразява в пясъка като в огледало: черно, мустакато, много-много слънца, от всички страни, от тях целия пясък е почернял), а сега отново левия... не сега левия, левия после...

Не бих могъл да нося Павел, ако не бях превключил електроемоционатора към себе си и оставих само две програми: равномерна дейност на сърцето и дробовете. Бих включил и „оптимизъм“, но акумулаторът на апарата съвсем закъса и трябваше да се пази всяка капка енергия. И аз можах да го нося целия ден, само защото сърцето работеше удивително равно и дишането беше великолепно. Съжалявах много, че още първия ден не се бях сетил да запиша биотоковете на краката при ходене. Как щях да вървя сега! Без да мисля щях да вървя и да вървя, докато в организма останат поне малко сили. Сега е късно вече да се мисли за това.

Павел тежи цял тон и разказва, разказва за дядото — да се извади крака от пясъка, да се премести...

— Как стана чудото ли? — обичаше да повтаря дядо. — Ей с тия ръце! И мъничко късмет е нужен... — Когато той разказваше своите истории, непрекъснато се усмихваше, но аз разбирах, че тогава му е било тежко, и още как: при такова налягане, та и без навици, да се движиш, е изобщо трудно, а той се гмуркаше от помещение в помещение в тъмнината, докато не домъкнал на сухо водолазната помпа, а края на маркуча й привързал за две празни бъчви и пуслал този поплавок към повърхността. А после — това и горе е сериозна работа — си помпал въздух. Не може да е идвал там въздух, казвах на

дядо и бързо му доказвах всичко върху парче хартия, а той и не спореше. Може и да си прав, Павле, може на книга той наистина да не стига дотам, само че стигаше!... И той плавал така, казва, около три дни и слава богу, че имало какво да се пие и яде. Само че било студено, и дядо вързал високо един хамак — и нищо, оправял се. Но как да се измъкне на повърхността? Да се измъкне сам е гибелно, няма да издържи организъмът, това трябва да става постепенно. А как постепенно? Дядо се опитал да изтласка водата от клипера с въздух — не било по силите на помпата, а не знаел какво още да измисли. Веднъж се събудил от някакъв тласък. Вслушал се — отчетливи удари: „Туб“ се удрял в нещо твърдо. Дядо светвал с фенерчето през илюминатора, а навън лед. И в същия миг след поредния тласък „Туб“ изведнъж се залюлял, наклонил се встрани, завъртял се, превъртял се няколко пъти. Това продължило пет-десет секунди и дядо едва не загинал: смесили се вода и въздух, наоколо всичко кипяло, шумяло, не можело да се диша. После „Туб“ изведнъж притихнал, застанал неподвижно, наклонил се за последен път встрани и в каютата станало светло: през илюминаторите блиснала дневна светлина, а „Туб“ стоял върху леда, водата на потоци се изливала в океана; от трите останали страни и отгоре се издигали ледени късове — „Туб“ бил попаднал в пещера. Айсберг. Тук вече няма какво да се обяснява, на всекиму е ясно: течението отнесло клипера в тази пещера още под водата, айсбергът, подмит от Гълфстрийма, станал неустойчив и слабият тласък на „Туб“ бил последната капка, която го преобърнала. Ето всичко. И дядовото здраве не пострадало. Навярно поради уплахата. Дядо разправяше — сам поставил временна кръпка върху пробойната на дъното на „Туб“, сам замъкнал товара на мястото му в трюма, сам пробил с динамит изход в океана за „Туб“ и сам докарал клипера до Рейкявик. Разбира се, закъснял осем дни и ремонта му излязъл солен, но затова пък истории като тази в „Черния Том“ никой през целия си живот не бил чувал, а сипаничавият Кристи от мъка преминал от уиски на бира; впрочем те се сприятелили по-късно с дядо и когато пеели прегърнати „Хей, Атлантикът е весел океан“ разправят, че излизало добре...

... Ето че измина и осмият ден... Вече нямаше червени ивици пред нас, даже изчезна сиянието на залеза и звездите се изтърколваха иззад хоризонта като нажежени песъчинки; акумулаторът на

електроемоционатора свърши. Нямах и понятие какво да правя по-нататък. Знаех само, че ще полежа още мъничко, а после ще стана и ще тръгна, и ще нося Павел.

Изведнъж за първи път разбрах така ясно и осезаемо (досега пъдех от себе си тази мисъл), че няма в същност никакъв шанс за успех. Ще вървя ли или ще остана да лежа тук, от това нищо няма да се промени.

Ослушах се.

Тишина. Но не тишината на града, когато чуваш всяка въздишка на локомотива, въпреки че до гарата има четири километра, когато лавне куче и целият град знае... Не, тук цареше особена тишина, тишината на пустинята, когато не чуваш нищо...

Ослушах се още веднъж. Тишината се сгъстяваше, неразбираема и страшна.

— Паша! — извиках аз.

Той не отговори.

— Паша! — извиках по-силно, напрегнах слух, даже сърцето ми замря.

Той не отговори.

— Пашка!!! — заревах аз, изтърколих се към него и го затресох с все сили. — Пашка!!! — ревах с всичка сила. — Пашка!!!

Той отвори очи.

— Какво, видя ли нещо?... — попита той.

Не можех да говоря. Седях до него и бях щастлив.

— Ти мълчеше — казах най-после.

— Да — отвърна той. — Прощавай, като че ли съм малко изморен.

— Няма нищо — казах аз, — ще починем и всичко ще е наред.

— Така ли мислиш?

Очите му бяха огромни, немигащи и в тях се отразяваха звездите. На лицето му бяха останали само скулите и ей тия очи. Да, и изтънелият му нос.

— Бълнуваше през цялото време, а после млъкна — казах аз.

— Не съм бълнувал — отвърна Павел.

— Е, как така? — Бях се вече поуспокоил. — Бълнуваше, поне днес.

— Не, разправях ти за дядо. Мислех, че така ще ти бъде по-леко.

Думите му ме зашеметиха. Бях сигурен, че бълнува. А той...

Отвързах коланите на електроемоционатора — сега нямаше никакъв смисъл да го носим и се опитах да вържа по-добре Павел към гърба си.

— Още малко се дръж — казах аз. — Сигурен съм, че утре ще се доберем.

— Това слънце — каза той. — Извинявай. Кой знае защо си спомням само за дядо. Извини ме...

— Тъй, сега ще те хвана напреки — мърморех аз.

Работех бързо, уверено, изливах цялата избухнала внезапно ярост върху тези ремъци. Плюя на това, че той тежи цял тон. Ако ще и десет да са!...

— Само за дядо си спомням... Ти потърпи...

Станах и погледнах към звездите, за да определя къде е юг. Видях Полярната и Сириус, и целия букет около Ригел и ми стана някак хубаво от това, че те са толкова познати и че отново вървя, и от това, че Павел е тук до мен и съвсем като в предишните дни разказва:

— Разбираш ли, вълните били такива, че когато „Туб“ изскочил иззад вълнолома, над гребените се виждали само краищата на предните мачти и най-горната рея на бизанмачтата...

Разказът е публикуван в списание „Космос“, брой 8 от 1969 г.

ЗАСЛУГИ

Имате удоволствието да четете тази книга благодарение на *Моята библиотека* и нейните всеотдайни помощници.

МОЯТА БИБЛИОТЕКА

<http://chitanka.info>

Вие също можете да помогнете за обогатяването на *Моята библиотека*. Посетете **работното ателие**, за да научите повече.